

Mirko STANIĆ:

NAPAD NA BOSANSKU KOSTAJNICU

Po dolasku kući početkom 1941. čuo sam da me je tražio Vidović, žandar iz Bosanske Kostajnice. On se poznao. Otac mi je saopštio da me je Vidović tražio i rekao da mu se javim. Ja se nalazim kod kuće, ali kada čujem da dolaze žandarmi, sakrijem se i bježim. U to vrijeme u Bosanskoj Kostajnici još su žandarmi Šostarić, Vidović i neki koji su kao Hrvati ostali u službi. Jednog dana su došli žandarmi i saopštili da će pretresati kuću radi pronalazjenja stvari, oružja i vojne odjeće. Među njima je bio Vidović. On nam je prišao o Paveliću, kako je dobar čovjek, kako on voli ljude koji rade, preporučujući nam da nastavimo da radimo kod svoje kuće i sl.

U to vrijeme u narodu je već bilo raspoloženja za dizanje ustanka, ali niko nije ništa određeniije znao. Čak ni Miloš Bajalica, koji je govorio da je prerano za ustank. Izgleda da on nije bio o svemu obavješten ili je iz potreba opreznosti o tome ćutao.

Oni koji su imali puške počeli su da ih vode iz skloništa, da ih očiste i podmažu. Znam da se puškomitraljez nalazio na jednom drvetu - topoli kod kuće Miloše Bajalice. Mi smo znali za puškomitraljez. Na nekoliko dana prije ustanka, Miloš je pozvao Gojka Bajalicu i dao mu ovaj puškomitraljez da ga očisti. Gojko je za vrijeme služenja bivše vojske bio puškomitraljezac.

Sjećam se da je Mile Vujsenović poslao čovjeku u Bosanskoj Dubici 50 kg kukuruza preko Petra Mijatovića, a ovaj

mu je dao karabin. Dragutin Palijs imao je sakriven karabin, Stanko Marjanović je imao tzv. četnički karabin. Imao je karabin i Dregen Vujsenović - Dželin: sakrio ga ispod korita za hranjenje svinja. Mi smo se međusobno dogovorili i pričali o ustanku. Mislili smo da će to biti u gradu, a nismo pretpostavljali noćni napad, kako je kasnije bilo. Nagađjali smo da ćemo jednoga dana napasti Bosansku Kostajnicu, oteti oružje i početi borbu protiv neprijatelja.

Jednog dana navratio je Mića Jendrijić iz Čitluke. Rekao je meni i mome ocu da bi mogao uskoro izbiti ustanak, te da se pripremimo. Ispričao sam to Gojku Bejalici, koji mi je rekao da je pripremljeno.

Poslije razgovora sa Mićom Jendrijićem, noću je padao kiša, čula su se zvona na crkvama u Bačvenima i Slebinji. Ustao sam sa ocem i razmišljao o tome. U kuću dolazi Ljuban Balaban i kaže da je dignut ustanak. Rekao nam je da ga je poslao Pero Čurguz, učitelj iz Slebinje, da znam za puškomitraljez, te da bi trebalo da ga pronađem. Krenuo sam odmah prema kući Dragutina Palijs, znajući da on ima karabin, kao i Mile Vujsenović. Saopštio sam mu da je došlo do dizanja ustanka te da treba da pronađemo Gojka Bejalicu kod koga se nalazi puškomitraljez. Međutim, Gojko je već bio spreman i otišao je po puškomitraljez.

Pored moje kuće već su mnogi ljudi išli prema Bosanskoj Kostajnici. Došli smo na reskračće kod crkve u Bačvenima i vidimo da se ljudi skupljaju. Noć je. Bilo je to 30. jula 1941. Znam da je bilo pred Ilindan. Sa nama je i Miloš Bejalica, ali još nema Pere Čurgusa. Nije bio stigao. stiglo je obavještenje

da će te noći biti napad na Bosansku Dubicu. Sakupilo se preko 100 ljudi. Pošli su svi muškarci iz sela. Diglo se sve. Neko je uzeo vile, drugi motiku i sl. Krenuli smo i došli pred Bosansku Kostajnicu. Sada je izvršen raspored. Mene, Gojka Bajalicu i ne znam koga još, mislim Peru Marjanovića, odredili su sa puškomitraljezom prema mostu na Uni, tamo gdje je imao radnju Ferhatović, između maloga i velikog mosta. Trebalo je da postavimo puškomitraljez na mostu i da dejstvujemo prema Hrvatskoj Kostajnici. Kada smo pošli na sadetak preko polja prema Uni čujemo da se Balja nastupaju ustanici iz Strigove, Čitluke i drugih sela, koji su počeli da viču. Njihovo nastupanje otežalo je nam izvršenje sadatke pošto je neprijatelj koji je bio u Bosanskoj Kostajnici, čuvši ustanike s Balja, pobjegao preko Une. Saznali smo da je neprijatelj obavješten o našim pripremanjima pa je prije toga podijeljeno oružje doseljenicima oko Bosanske Kostajnice, među kojima je bilo i pripadnika njemačke nacionalne vojskine. To mi je iste večeri rekao žandar Vidović.

Kada smo ja i Gojko Bajalica sa puškomitraljezom stigli do mosta, već je svenjivalo, pa je neprijatelj otvorio jaku vetru. Naš mitraljez nije dobro dejstvovao. Morali smo se povući uz jedan potok. Kada smo došli do naših nastala je gužva i nesnalaženje. Neki ustanici počeli su da lupeju radnje i da odnose stvari iz njih. Čuo sam kad Miloš Bajalica naredjuje da se to ne smije raditi, da se onemogućiti samovoljsa. Sjećam se da je bilo provaljena radnja Kukića, u koju sam ušao i rekao da se ne smiju odnositi stvari, ali je neko od ustanika počeo vikati na mene. Sa nama je bio i Cerić, iz Bosanske Dubice, povjerenik kod vršalioce u našem selu, koji je također vikao da ne treba uzimati i pljačkati tuđu imovinu. Ovoje Cerića, mislim da se

tako zvao, ustanici su digli u toku noći i htjeli da ga vežu, ali je on rekao da će i on ići sa nama pa je tako stigao do Bosanske Kostajnice. Šta je kasnije bilo sa njim, nije mi poznato. Čuo sam da je pobjegao prema Bosanskoj Dubici.

Mi smo krenuli dalje i došli u školu prema pošti. Ovdje su ustanici bili pokidali telefonske linije i sve demolirali. Sjećam se da smo ovdje sreli Miloša Čibića iz Ševerlija, zaseok Neorić, koji je imao karabin. Tu, u blizini kukuruzane, poginuo je ustanik, ubijen je od neprijateljskog vojnika koji je pucao sa škole. Povukao sam Miloša Čibića i rekao mu da se skloni sa zid, jer je tu poginuo Nježić iz Petrinje. Kalo smo se zadržali, a zatim jurnuli u školu, ali tamo nismo našli nikoga, jer se izgleda onaj koji je odatle pucao negdje sklonio. Odatle smo krenuli prema žandarmerijskoj kasarni, gdje se nalaze zatvorenici. Tamo smo našli nekoliko naših iz Strigove koji su dotrčali. Svima nama je stalo do toga da nadjemo oružje. Mislilo se da će u kasarni biti puškara. Sve je bilo zaključano, pa se moralo razbijati. Čujemo zatvorenike koji dozivaju. Uplašeni su, viču da ih spasa vas, drugi opet da ih ostavimo i sl. Bio je tada u zatvoru neki Pavić, koji je i danas živ. Otvorili smo zatvor i pustili zatvorenike.

Ušli smo u prostorije kasarne i pronađemo žandarma Vidovića: sjedi na klupi. Ranjen je. Poznao je mene pa mi se obratio: ili da ga ubijem ili da ne dozvolim da ga tuku. Rekao sam da mu se neće ništa dogoditi, ali da nam kaže gdje ima puškara, pa nam je rekao da se oružje nalazi u domu. Kada smo mu kazali da tamo nema ništa, on nam je rekao da je sigurno sinoć podijeljeno i da idemo među "Pence" /tako su zvali nacionalne manjine koje su ovdje naseljene/ jer je njima podijeljeno oružje.

U tome neki mladić Stojković, iz Dizdarlije, mislim da sin Milana Stojkovića, udario je Vidovića po glavi. Vidović je pao i ostao ležeći.

U drugoj prostoriji neki od ustanika uzimao je novac koji se tu našao. Ovdje smo razbili neke ormare i pronašli civilnu pušku. Znam da je tada saznam bio Budimir Dragoje.

Nas je na Bosansku Kostajnicu doveo Miloš Bajalica i Pero Čurguz. Sa njima je išao i Dmitar Zec, iako je ranije bio protiv ustanika, ali je sada htio da se istakne. Kada smo ušli u Bosansku Kostajnicu prestala je svake organizacije, išao je kako je ko znao, a obzirom da je to malo mjesto, prilazili smo jedni drugima i tako kretali naprijed. Uskoro je otvorena jaka vatra iz Hrvatske Kostajnice, pa je stiglo naredjenje ili, bolje rečeno, dovikivanje da se povlačimo. ^{koji} Oni su prodrli dalje u grad, teško su se povukli. Čujem da se Gojko Bajalica sa puškomitraljezom još nije povukao pa sam pošao sa Stevom Zecom, prema mostu, gdje se nalazio Gojko, ali je on bio izbjegao. Neprijatelj je već prešao preko mosta iz Hrvatske Kostajnice i tuđe prema nama. Kada se i Gojko Bajalica povukao, ja i Stevo Zec prošli smo kroz neko dvorište i uspjeli da se povučemo na cestu prema Bačvanima, odakle smo došli.

Nakon povlačenja pronašli smo i Miloša Bajalicu, koji je naredjivao da se sklonimo jer neprijatelj otvara žestoku vatra. Ovdje je ranjen Budimir Dragoje. Pucano je na njega sa kuće Jovića. Iako je imao šljem na glavi bio je ranjen u glavu, pa sam pokušao da ga izvučem, ali je u isto vrijeme i Ilije Stijek ranjen. Poveo sam njih dvojicu. Preveo sam ih preko potoka, pronašao Ostoju Gačića, koji je rekao da je i Mihajlo Gačić ranjen. Pored njih bio je ranjen i Mile Bajalica, na groblju, što mi je

rekao Janko Bajalica. Izveo sam Budimira do kuće Husara, gdje je previjen.

Prilikom povlačenja bilo je i mrtvih. Naročito onih koji su bili uzeli robu i ostalo. Neki su kupili do čega su došli. Padali su pogodjeni neprijateljskim zrnima. Neki od ovih zadržali su se duže, jer su uzimali robu, a kada je neprijatelj prišao blizu počeli su da se povlače sa zakašnjenjem, pa su ginuli.

Povlačenjem iz Kostajnice, krenuo sam preko Balja. Kada sam došao kod Jelisavaca, čuo sam da neki čovjek jauče i traži pomoć. Bio je to Ilija Stijak, kome sam dao vode, a zatim sam krenuo dalje, i našao Janka Bajalicu, koji mi je rekao da iznesemo ranjenoga Milu Bajalicu. Pošli smo, ali je na nas otvorena vatra, te nismo mogli da idemo dalje, već smo se vratili. Ustaše su tada ubile Milu Bajalicu, koji je bio ranjen, te Simu Zece i njegovog sina. Mi smo se jedva izvukli.

Janko Bajalica znao je gdje se nalaze ostali ustanici /kao i Miloš Bajalica/. Krenuli smo na Balj, gdje je sada zauzet položaj. Počeli smo da držimo front prema Bosanskoj Kostajnici. Ustanici iz Strigove i Čitluke i drugih sela zauzeli su front prema Alegincima, a drugi su držali prema Hrakodolu. Trajalo je to mislim dva dana. Drugog avgusta, na Ilinden, neprijatelj je krenuo u napad. Bio se podvukao pod naše položaje. Ustaše su prišle preko Une prema nama. Sa položaja iznad Kostajnice posmatrali smo kako ustaše ubijaju na mostu ljude i lješave bacaju u Unu.

Naileskom ustaše, među nama je nastala panika i bježanje. Miloše Bajalica nije bilo među nama. Kada smo napustili položaj i počeli da se povlačimo, susreli smo Miloša koji nam je

naredio da se vratimo. Moreli smo se vraćati, iako su mnogi ostajali. Vratili smo se ja, Ostoja Balaban i Pero Bajalica, koji je poginuo za vrijeme kozarske ofenzive. Ostoja Balaban krenuo je ispred mene i udaljio se nekoliko koraka. Primjetio sam pored puta neprijateljskog vojnika sa šljemom. U isto vrijeme čuo se pucanj, a Ostoja je kao da je bio pogodjen. Ja i Pero Bajalica sklonili smo se, a Ostoja je ostao ležeći. Sada je opet nastalo bježanje. Gojko Bajalica našao se na brdašcu, odakle je tukao prema Kostajnici. Ustaše su pošle prema njemu tako da se teško povukao.

Povukli smo se prema Petrinji, a sutradan se vratili nazad. Pronašli smo martve, Ostoju Balabana i Stevu Kosa, iz Bačvana, koji je poginuo prilikom nasilne ustaše. Tek sada je došlo do organizacije fronte prema Bosanskoj Kostajnici. Da smo bili bolje organizovani ne bi došlo do toga da nas neprijatelj prvih dana razbije. Na frontu koga su držali ustanici iz Strigove, Čitluka i još nekih sela, nije bilo teko, jer su oni bili organizovaniji i pružili su otpor ustašama.

Bio sam na frontu nekoliko dana, a tada sam otišao kući Miloša Bajalice radi održavanja veze sa Hrvatskom. Mi smo dobijali cigarete koje su nam donosili Ljuba Jurišić i Stevo iz Hrvatske Slabinje, te smo to upućivali na front. Tada je i Obrad Davidović na toj vezi.

Front je držan oko 20 dana. Sjećam se da je neprijatelj prodro iz Bosanske Dubice, te razbio tamošnji front, zatim na Kruškovcu i sl. U selu Čitluku izvršen je pokolj i paljenje kuće Jandrića. Tako je došlo i do rasula fronte na Balju.

Poslije su mnogi ustanici otišli svojim kućama. Ostalo nas je izvjestan broj. Šta dalje raditi? Ustaše su ispile u sela

i neke porodice odvele u selo Drljiće. Znam da su tada odvedeni Staniš Bajalica, Božo Stanić i još neki. Stanić je uhvaćen u mlinu, jer je mlino za ustašike na frontu. Ustaše koje su prenošile na tzv. Begovom Polju u Drljićima vratile su se sutradan. Tada mi je Miloš Bajalica dao u sadetak da idem u selo Bačvane i da iz njegovog mlina izvezem žito, radi snabdjevanja ustašika. Na povratku iz Drljića za Bačvane uhvatile su ustaše Dragutina Budimira i Vasu Stojkovića. Stojković je za vrijeme bivše Jugoslavije bio žandar i ovdje je došao prilikom okupacije naše zemlje. Izvesno vrijeme nije se htio brijati, već je ostavio bradu, pa su ustaše govorile da su uhvatile četnike.

Ne znajući da dolaze ustaše, krenuo sam po sadetku Miloša Bajalice u selo radi izvlačenja žita u mlinu. Tek što sam sišao na cestu, primjetio sam ustaše. Sklonuo sam se u dvorište i vidim gdje u kolima voze uhvaćene Budimira i Stojkovića. Bilo je to već začelje ustaške kolone koje je prolazila kroz selo.

Vratio sam se u šumu u kojoj se nalazila grupa. Pre-noćili smo u šumi. Bilo nas je oko 20. Tu su bili Dmitar Zec, Stevo Zec, Miloš Bajalica, Ostoje Miljković, Gojko Bajalica, Aleksa Bajalica, Peter Bajalica, Mirko Stanić, a bilo ih je još. Uglednom su okupljeni drugovi iz Bačvana, Babince, Petrinje i Slatinje. Imali smo nekoliko karabina i puškomitraljez, koji je nosio Gojko Bajalica.

Sutradan je Obrad Davidović otišao u Bačvane da izvidi kakvo je stanje poslije proleske neprijatelja. Čuli smo da su ustaše otjerale u Bosensku Kostajnicu porodicu Miloša Bajalice, te Stanišu Bajalicu i još neke ljude. Zbog toga je Miloš Bajalica poslao Obrada da ustanovi kako se to desilo i sl. U to

vrijeme neprijateljska satnije, /mislim domobrani/, ostala je u školi u Bačvanima. Pred veče smo otišli u selo /Gojko Bajalica, Dmitar i Stevo Zec, Marko Bajalica, Miloš Bajalica/. Sjedili smo u sobi u mojoj kući. Čekali smo da se vrati Obrad.

Kada se Obrad Davidović vratio iz kuće je izišao Miloš Bajalica i ostali su u dužem razgovoru. Miloš nam je saopštio da ga satnik poziva na pregovore radi dogovora da se narod smiri. Obrad je izgleda došao u vezu sa satnikom preko putara /cestara/ koji je stanovao u kući Tome Bajalice. Čini mi se da je njegova žena bila po narodnosti Hrvatice. Obrad je izgleda bio sa satnikom i prenio Milošu poruku da se neće ništa desiti i da će se vratiti. Miloš je dugo razmišljao, prosto se mučio, dok je donio odluku da krene. Mi smo ga nagovarali da ne ide, ali je ostao pri odluci da krene govoreći da će poći da ispita šta želi satnik. Kada je pošao, opet smo mu rekli da ne ide. Tada nam je rekao da je odlučio da krene i, ako se ne vrati, da pripozna njegovog sina Brecu.

Sa njime je pošao i Obrad Davidović, a da li je išao i kod satnika nije mi poznato. Čin je Miloš došao kod satnika, saopšteno mu je da je uhapšen. Sutradan je Dragutin Zlokopa mobilisan da konjskim kolima Miloša odveze u Posansku Kostajnicu. Pretilo ga je nekoliko domobrana. Dragutin Zlokopa pričao je da se Miloš, prilikom prolaza ispod Bačvenske Strane, često obzireo računajući da ćemo mi možda nešto preduzeti u cilju njegovog spasavanja. Istina, mi smo to mogli da smo znali šta se sa njim dešava. Međutim, tek kada je on otjeran u Kostajnicu, mi smo doznali šta se sa njim desilo. Dragutin Zlokopa pričao je da se jedva izvukao iz Kostajnice prilikom predaje Miloša. Pričalo se tada, kao i poslije oslobođenja, da je Miloš strahovito mučen,

da su mu ustaše prebile i noge i ruke i da su ga najposlije ubile sa Jovom Sevićem, kome su, i oči izvadili. Meni je o tome pričala muslimanka iz Bosanske Kostajnice, kojoj je sin poginuo kao borac, mislim da se preziva Barudžić, i sada živi u Bosanskoj Kostajnici.

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-008-014